

Õiguskantsler

Merike Luuk
Juhataja
Koeru Perekodu
koeru.perekodu@jarvavald.ee

Teie nr

Meie 21.08.2025 nr 7-9/251261/2506127

Kontrollkäik Koeru Perekodusse

Austatud juhataja

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 16. detsembril 2024 Koeru Perekodu tegevust. Kontrollkäigust ette ei teatatud. Tänan perekodu meeldiva ja asjaliku koostöö eest.

Koeru Perekodus on 12 asendushooldusteenuse kohta. Kontrollkäigu ajal elas perekodus 11 last, kohapeal viibis 7 last. Perekodu ruumid asuvad korterelamu teise ja kolmandal korruse korterites. Perekodus elas kaks peret, kumbki omaette korteris.

Õiguskantsleri nõunikud tegid ringkäigu perekodu ruumides, tutvusid asutuse dokumentidega ning vestlesid laste ja töötajatega

Kiituväärt on see, et kolmanda korruse tubade olukorda on parandatud (vrd õiguskantsleri [eelmise kontrollkäiguga](#)). Varasemast harvemini on ette tulnud perekodust ärajooksmist. Rõõmu teeb see, et koostöös kohaliku kooliga on kõigile perekodusse tulnud lastele leitud kiiresti koolikoht ning laste haridustee ei ole pidanud seetõttu katkema.

Palun perekodul järgida tervisekaitsenõudeid: tubade sisustus peab võimaldama lastele piisavalt mängimise ja liikumise ruumi, igal lapsel peab olema omaette laud ning akendel aknakatted. Laste arvamust ja soove tuleb rohkem arvestada. Samuti on oluline, et perekodu töötajad aitaksid noortel leida mitmesuguseid huvitegevuse võimalusi.

Laste mälestusesemeid ja fotosid tuleb koguda läbimõeldult, nii on võimalik tugevamalt väärtustada ja toetada laste identiteeti. Perekodus peab läbi arutama taskuraha andmise korra. Mõjutusmeetmeid tuleks rakendada sellisel viisil, et arvestataks käitumishäiretega ja/või traumakogemusega noorte vajadusi.

Palun tutvustage kontrollkäigu kokkuvõtet ka lastele. Ootan Teilt 31. jaanuariks 2026 tagasisidet, kuidas olete kokkuvõttes antud soovitusi järginud.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Olme ja laste heaolu

Lapsed elavad pereeluga sarnastes oludes. Üks pere elas teisel korrusel neljatoalises korteris ning teine pere kolmandal korrusel, kus oli pere eluruumide tarbeks ühendatud mitu korterit. Lapsed elasid ühe- ja kahekojalistes tubades.

Ruumid olid puhtad, kuid teise korruse korter vajaks ajakohastamist ning olmetingimused värskendamist. Kolmanda korruse eluruumides oli tehtud remonti. Silma jäi, et teisel korrusel oli mitme magamistoas seintelt värv maha koorunud. Lastega vesteldes oli aru saada, et ka neid häiris ruumide seisukord. Lapsed rääkisid, et nad on avaldanud soovi remondi tegemiseks ning meeleldi aitaksid ka ise seinu värvida. Seni ei ole neid kuulda võetud.¹

Teise korruse ühes magamistoas oli kahe koolilapse jaoks üks kirjutuslaud. Tervisekaitsenõuete järgi peab igal lapsel olema omaette laud ([sotsiaalministri määruse](#) § 4 lg 4). Mitmel lapsel ei olnud laualampi.

Sotsiaalhoolekande seaduse ([SHS](#)) § 45⁵ lõike 1 järgi peab perekodu looma lapsele arenguks soodsa elukeskkonna. See hõlmab ka lapsele oma laua ja piisava valgustusega õppimistingimuste loomist, mis toetaksid tema hariduse omandamist. Lisaks puudus ühes magamistoas ruloo või tihedast kangast kardin, millega saaks akna täielikult katta.

On oluline, et magamistoas oleks piisavalt päevavalgust, kuid igas toas peab saama soovi korral akna kinni katta, et ere päikesevalgus last ei segaks ning et suvel ei läheks toas liiga palavaks. Vestlustest selgus, et aknakate oli puudunud juba pikemat aega. Tervisekaitsenõuete järgi peavad magamistoas olema valguse reguleerimist võimaldavad aknakatted ([sotsiaalministri määruse](#) § 4 lg 10 p 2).

Tubade sisustus peab tervisekaitsenõuete järgi vastama lapse eale ja vajadustele ning seal peab olema piisavalt mängimise ja liikumise ruumi ([sotsiaalministri määruse](#) § 4 lg 1). Mitu kahekojalist magamistuba olid sedavõrd kitsad, et seal nappis liikumisruumi.

Teise korruse korteris kasutati perevanema eluruumi ka laste elutoana, kus nad said koos perevanemaga televiisorit vaadata. Tervisekaitsenõuete järgi peab perekodus olema nii perevanema tuba kui ka vähemalt 20 m² elutuba ([sotsiaalministri määruse](#) § 4 lg 2 punktid 2, 4).

Palun, et perekodu pööraks rohkem tähelepanu laste magamistubades koduse ja hubase miljöö loomisele ning arvestaks võimalusel ka laste soove oma toa kujundamisel. Asendushooldusteenuse osutamisel peavad olema täidetud tervisekaitsenõuded.

Asendushooldusel olevale lapsele tuleb luua pereeluga võimalikult sarnased elutingimused, et iga laps saaks piisavalt hoolt ja tähelepanu ([SHS](#) § 45⁵ lg 1). See ei hõlma üksnes olmet, vaid ka seda, et kesksel kohal oleks lapse heaolu, areng ning toetava kiindumussuhte loomine, et lapse arvamust arvestataks ning et iga laps oleks kaasatud igapäevaelu puudutavate otsuste tegemisse.

ÜRO [lapse õiguste konventsiooni](#) aluspõhimõtete kohaselt on igal lapsel õigused, olenemata tema vanusest. See põhimõte on kirjas konventsiooni artiklis 12, mis sätestab, et lapsel on õigus olla kaasatud kõikide teda puudutavate otsuste tegemisse. ÜRO Lapse Õiguste Komitee on öelnud, et

¹ Perekodu juhataja andis 11.08.2025 e-kirjas õiguskantslerile teada, et teise korruse korteri remontimiseks oli raha planeeritud 2025. aasta eelarves ja nüüdseks on remont tehtud.

asendushooldust saaval lapsel on õigus kaasa rääkida ka asutuse reegleid puudutavates küsimustes (üldkommentaar nr 12 (2009)).²

Lapsed mainisid vestlustes, et nende arvamust küll küsitakse, kuid sageli seda ei arvestata. Seetõttu on lastele jäänud mulje, et nende arvamus ei ole oluline. Lapsi kaasatakse igapäevastesse majapidamistöodesse, arutatakse ka seda, mida süüa teha. Lastega koos toidukaupu ostmas ei käida. Ühistegevusi korraldatakse kahe pere peale ning ka tähtpäevi tähistatakse ühiselt. Samas mainiti, et viimane ühine väljasõit toimus tükk aega tagasi (viimase 2,5 kuu kohta ei osatud ühiseid väljasõite või koostegemisi nimetada). Lapsed tõdesid, et ühiseid tegevusi ongi keeruline ette võtta, kui lapsed on eri vanuses ja erinevate huvidega.

Ühise tegevuse planeerimise (mh tähtpäevade tähistamise) ja olme (mh magamistubade sisustamise) teemadel peab perekodu laste arvamust senisest rohkem arvestama. Kui laste soove arvesse võtta ei ole võimalik, siis saab lastele asjaolusid selgitada (nt miks seekord polnud võimalik). Nii saavad lapsed tunda end kaasatuna, õppida koostööd ning arendada vastutustunnet.

Mitu last mainis, et tunneb end perekodus hästi ja saab perevanemaga usalduslikult suhelda. Kahjuks oli siiski rohkem neid lapsi, kes tõdesid, et neil ei ole kellelegi oma muredest rääkida. Mainiti, et ei ole saadud head kontakti töötajatega ega piisavat tuge. Mõnel juhul mainiti ka, et töötajad kurjustavad põhjendamatult ja on tõredad.

Töötajad peaksid olema piisavalt koolitatud, et säilitada asjatundlikkust ja hoolivust ka keerulises ning väljakutset nõudvas olukorras. On tõendeid, et vähemalt üks töötaja on kasutanud ebatsensuurseid ja lapsi alavääristavaid väljendeid, mis ei ole kindlasti sobivad isegi siis, kui noor ise on töötajale midagi sarnast öelnud. [Lastekaitseaduse](#) § 24 lõike 1 järgi on keelatud last vaimselt ja emotsionaalselt väärkohelda, sealhulgas alavääristada.

Vestlustest jäi mulje, et nende noortega, kes elavad tööpäeviti õpilaskodus, ei hoita nädala sees regulaarset kontakti. Nemad vajavad perekodult ja perevanematelt samamoodi turvatunnet ning igapäevast hoolivat tuge. Perekodul tuleb pakkuda senisest rohkem tuge ja hoida usalduslikku suhet ka nende noortega, kes õpivad kaugemal koolis ning elavad tööpäeviti õpilaskodus.

Kontrollkäigul selgus, et perekodu perevanemate andmed ei olnud kantud [majandustegevuse registrisse](#). Regstris peavad iga pere juures olema kõigi nende töötajate andmed, kes lastega töötavad. Teenuseosutaja peab tagama, et registris kajastuks õige info ([majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse](#) § 30 lg 5) ning et see esitataks registripidajale esimesel võimalusel ja õigeaegselt. Hea on see, et pärast kontrollkäiku uuendas perekodu registriandmeid.

Mõjutusmeetmed

Koeru Perekodu taskuraha andmise korra järgi on lubatud ühe mõjutusmeetmena kasutada taskuraha vähendamist. Kui üldjuhul antakse taskuraha kaks korda kuus, siis õpivõlgnevuste ja probleemse käitumise korral võib taskuraha suurust vähendada või jätta laps taskurahast ilma. Dokumentidest selgus, et mitu last ei olnud mõnikord pikemat aega üldse taskuraha saanud. Lapsed tunnistasid vestlustes, et nende meelest on taskuraha vähendamine mõnikord ebaõiglane (mh seetõttu, et seda meedet kohaldatakse erinevalt). Toodi ka välja, et karistamise asemel võiks pigem premeerida head käitumist, mis innustaks reegleid järgima ja perekodu ellu rohkem panustama.

² [ÜRO Lapse Õiguste Komitee üldkommentaari](#) nr 12 (2009) „Lapse õigus avaldada arvamust“ p 97.

Küsitav on, kas käitumishäiretega ja/või traumakogemusega noorte karistamine kodukorra rikkumise eest on otstarbekas, sest noore käitumine sõltub tema psüühilisest seisundist ning probleemide lahendamiseks ei pruugi karistamine olla asjakohane lahendus. Selged reeglid, ergutusmeetmed ning kindel päevakava on käitumisraskustega noorte toetamiseks vajalikud, kuid tuleks analüüsida, kuidas leida tasakaal ning rakendada selliseid abinõusid, mis pigem toetaksid noori ja aitaksid konflikti lahendada, mitte karistada. Näiteks võib noorte motiveerimiseks olla tõhusam seada sellised eesmärgid, mis arvestaksid konkreetse noore võimeid ning tema edusamme. Kui taskuraha jäetakse pidevalt andmata, võib see tekitada lootusetuse tunde ning noor võib sootuks loobuda pingutamast.³

Samas tuleks kindlasti esile tõsta häid muutusi noore käitumises. Perekodu võiks meeskonnaga analüüsida, kuidas last tunnustada selle eest, kui ta on olnud milleski tähelepanuväärselt tubli. Ka asendushooldusteenuse kvaliteedijuhises on peetud vajalikuks lapsele motiveeriva tagasiside andmist (vt [kvaliteedijuhis](#) lk 10, lapse võimestamine).

Kui noor taskurahast pidevalt ilma jäetakse, ei saa ta harjutada rahaga ümberkäimist, mis on aga vajalik iseseisva toimetuleku oskuse arendamiseks. Iseseisvasse ellu astumisel peab noor oskama rahaga ümber käia. Euroopa Nõukogu ministrite komitee on andnud hoolekandetasutuses kasvavate laste õigusi puudutava soovitus. Seda selgitavas raportis on kirjas, et austamaks lapse iseseisvust ja säilitamaks tema kontakte väljaspool asenduskodu, tuleb lapsel võimaldada oma taskurahaga majandada (kasvõi väikese summa piires).⁴

Lapse huvitegevuse toetamine

Perekodu dokumentidega tutvudes ja lastega vesteldes selgus, et perekodu lapsed osalevad väga vähe huvitegevustes. Osa lapsi käis treeningul või huviringis, kuid enamik neist ei tegelenud ühegi koolivälise juhendatud huvialaga. Mitu last mainis, et nad sooviks kunagi alustatud treeningutega jätkata või proovida mõnd uut spordiala, kuid mitmel põhjusel ei ole seda teha saanud.

[Lapse õiguste konventsiooni](#) artikli 31 kohaselt peab lapsel olema piisavalt vaba aega, et ta saaks puhata ja oma huvialadega tegelda. Lapsel on õigus oma võimeid arendada ka kooliväliselt. Peale huvitegevuse on ka muid vaba aja veetmise võimalusi, mis lapse silmaringi avardavad ning aitavad tal aega kasulikult sisustada.

Lapse arendamine on asendushooldusteenuse osutaja üks põhikohustusi ([SHS](#) § § 45¹² lg 1 p 1). See tähendab, et lapsele tuleb pakkuda mitmesuguseid arenguvõimalusi ja soodustada huvialadega tegelemist. Huvitegevus ja mõtestatud vaba aja veetmine võimaldab lastel oma energiat rakendada ning aitab kahjulikust käitumisest hoiduda. Lisaks toetab huvitegevus lapse ühiskonnaellu sulanduda ja aitab tal oma suhteid mitmekesistada.⁵

Lapse võimete märkamine ja arendamine on tema arengu seisukohalt väga oluline. Palun tagada lastele mitmekülgsed arenguvõimalused, muu hulgas pakkuda neile senisest enam võimalusi oma huvialadega tegelda. Huvialadega tegelemist saab soodustada last pidevalt toetades ning vajadusel uusi võimalusi tutvustades. Tuleks kaaluda ka seda, kuidas noortel oleks võimalik kaasa lüüa perekodust eemale jäävates huvitegevustes.

³ Vt nt ka *token economy principle* – S. de Valk, C. Kuiper, G. H. P. van der Helm, A. J. J. A. Maas, G. J. J. M. Stams. [Repression in Residential Youth Care: A Scoping Review](#). *Adolescent Research Review*, 2016, vol 1, 195–216.

⁴ Euroopa Nõukogu ministrite komitee 16.05.2005 soovitus liikmesriikidele Rec(2005)5 hoolekandetasutustes kasvavate laste õiguste kohta, selgitava raporti p 23.

⁵ Vt ka [asenduskodusteenuse analüüsi](#), lk 25-26.

Lapse identiteedi toetamine

Kontrollkäigul selgus, et mitu last ei tea, kas perekodul on tema lapsepõlvepilte või mälestusesemeid. Dokumentidega tutvumisel võis dokumendikappides näha üksikuid mälestusesemeid (nt diplomeid, joonistusi, fotosid), kuid tundus, et neid hoiustati juhuslikult ja süsteemitult. Hea oli näha, et mõnel lapsel olid toas talle oluliste fotode või diplomite koopiad.

Perekodu peab aitama toetada iga lapse identiteeti ([LÕK](#) art 20 lg 3) ning koguda lapse kohta käivat teavet ja dokumente ([SHS](#) § 45¹² lg 1 p 2). Lapse minapildi toetamiseks tuleks koostada talle elulooraamat, milles on teavet, pilte, isiklikke asju ja mälestusesemeid iga eluetapi kohta. See tuleks koostada lapse osalusel ja peaks olema talle kogu elu kättesaadav ([ÜRO suunised laste asendushoolduse kohta](#), p 100).⁶

Asendushooldusel kasvav laps võib vajada erilist tuge, et ta oskaks väärtustada mälestusesemeid ja fotosid. Seetõttu on arusaadav, kui erilise väärtusega dokumente ja fotosid hoitakse nõnda, et need säiliks täiskasvanute hoole all lapse täisealiseks saamiseni. Samas võiks ka neist teha koopiaid, mida laps saaks hoida oma toas oma asjade hulgas.

Infokandjad ja mälestusesemed võivad aidata lapsel saada infot oma lapsepõlve kohta ning mõtestada oma päritolu. Perekodul ja perevanematel on oluline roll, et laps saaks mõtestatult tegeleda oma identiteedi ning mälestustega. Samuti on oluline hoolitseda selle eest, et igal lapsel oleks perekodus elamise aja kohta fotosid (nt tähtpäevadest ja väljasõitudest, perepilte koos perevanemate ja teiste lastega). See aitaks lapsel jälgida enda sirgumist ning hoida mälestusi inimestest, kellega koos laps on perekodus kasvanud.

Palun, et perekodu pööraks rohkem tähelepanu lapse identiteedi toetamisele, jäädvustaks lapsele olulisi sündmusi ja inimesi fotodele ning hoiustaks lapse mälestusesemeid ja fotosid nõnda, et laps saaks neid igal ajal vaadata, kui ta seda soovib.

Palun Teilt 31. jaanuariks 2026 tagasisidet, kuidas olete neid soovitusi järginud.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, Järva Vallavalitsus

Eva Lillemaa 693 8439, Eva.Lillemaa@oiguskantsler.ee
Margit Sarv 6938424, Margit.Sarv@oiguskantsler.ee

⁶ Ka lasteombudsmani [noored nõuandjad](#) tegid ettepaneku, et igal asendushooldusel oleval lapsel võiks olla elulooraamat, kuhu kogutakse pilte, videoid ja olulisi dokumente lapse elust.